

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
ARALIK 2022 - SAYI 172

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland / info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım
Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak
gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her
türü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i t y / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

Yedikitadan...

T

arih, vatanı ve dini uğruna ıvazsız-garazsız
hizmet edenlere de şahit olmuştur, ihanetlere ve
unutulmuşluklara da...

Osmanlı'nın İstanbul'dan önceki payitahtı,
İstanbul'dan sonra da sultanların ikinci evi olan

Edirne, her ikisini de yakinen gördü ve yaşadı.

Edirne'de ecnebi istilası ilk olarak 1828-1829 Osmanlı-
Rus savaşıdan sonra yaşandı. 50 yıl kadar sonra, meşhur
93 Harbi'nde (1877-1878) de yine Ruslar, neredeyse 1 yıl
boyunca Edirne'deydi. Yabancı işgalindeki en büyük yıkımlar,
haraplıklar ve hazin göçlerle daha o tarihlerde tanışmıştı tarihî
belde. Balkan Savaşları ise sadece Edirne için değil, Osmanlı
Devleti'nin bizzat kendisi için de daha büyük acıları beraberinde
getirecekti.

Büyük maharetle devleti ayakta tutmaya çalışan İkinci
Abdülhamid Han'ın tahttan indirilmesi, dünyadaki bütün
dengeleri alt üst etti. Ancak en büyük zararı Osmanlı'nın
görmesi, ne üzücüdür.

1912'de Bulgar ordusu, İstanbul'dan önceki son büyük
savunma hattı olan Çatalca önlerine kadar gelmişti. Geride
sadece Edirne'de müdafaa devam ediyordu. O da Sultan İkinci
Abdülhamid'in hususî iltifatlarına mazhar olmuş tecrübeli bir
kumandan olan Şükrü Paşa sayesindeydi. Büyük fedakârlıklar
gösterip inisiyatif alarak, düşman mermilerine, güllelerine
ve en önemlisi de içeriden, askerinin maneviyatını bozmaya
çalışanlara göğüs germek suretiyle Edirne'yi 155 gün boyunca,
âdeta bıçak sırtında savundu. Sonu esaretle bitse de gösterdiği
kahramanlık, düşmanları tarafından
dahi kabul edildi ve övüldü.

Şükrü Paşa'nın destansı
mücadelesini, 110. yılında
kapağımıza taşıdık. İstifadeli
okumalar dileriz.

içinde

ARALIK 2022
sayı

172

24-47 ATEŞ HATTINDA 155 GÜN

EDİRNE MÜDAFAASI VE
ŞÜKRÜ PAŞA

KAYIHAN ÇAĞLAR

ekiler

8

AYIN GÜNÜ

YUNUS EMRE BOZOK

10

YAZIHANE

**HAREM-İ HÜMÂYÜN'UN
HİZMET ERLERİ
ZÜLÜFLÜ BALTACILAR**

12

**FETHİNİN 500. YILINDA
RODOS SEFERİ**

KAYIHAN ÇAĞLAR

16

**ENDÜLÜS FATİHLERİ
FRANSA'DA**

AHMET SARBAY

18

**DOLAR, ALTINA GALİP GELDİ
BRETTON WOODS ANLAŞMASI**

TUNA SER

48

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

50

**DÜN NEYDİ BUGÜN NE?
DÜNYANIN İLK TIP FAKÜLTESİ
ŞİMDİLERDE "SELÇUKLU UYGARLIĞI
MÜZESİ"**

YASIN ODABAŞI

56

ÂNIN HİKÂYESİ

**ARKASINDA NAM
BIRAKANLAR**

TUNA SER

58

**ASTRONOM MUVAKKİT
İBNÜ'Ş-ŞÂTİR**

İDRİS ALİ EMRE

66

İSİMDEN MÜSEMAYA

MEHMED BAĞ

68

**MUKADDES BELDEDEN SULTANA
ŞÜKRAN MEKTUBU**

OSMAN DOĞAN

75

BERCESTE

76

TESTGÂH

TARİHTE TABİAT HADİSELERİ

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

այշո ցոնո

այշո ցոնո

25 Արաշո

1683

İTAATSİZLİĞİN BEDELİNİ CANI İLE ÖDEDİ!

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın İdamı

- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, 1 Nisan 1683 tarihinde Macaristan seferine çıkar. Sultan Dördüncü Mehmed Han da sadrazamla beraber Belgrad'a kadar gelir. Buradan öteye Kara Mustafa Paşa'yı serdar-ı ekrem tayin eder.
- Merzifonlu, 27 Haziran 1683'te İstoni Belgrad'da harp divanını toplar, hedefinin Beç (Viyana) kalesi olduğunu söyler. Tecrübeli devlet adamları, bu karara karşı çıksa da Kara Mustafa Paşa kimseyi dinlemez.
- Yanıkkale civarındayken padişaha bir mektup göndererek hedefinin Viyana olduğunu haber verir.
- Sadrazam Kara Mustafa Paşa'nın, kendisine danışmadan Viyana'yı kuşatmaya kalkışmasına şaşırان padişah, bu haberi alınca; "Kasdımız, Yanık ve Komaron kaleleri idi. Viyana'ya gidileceği
- konuşulmamıştı. Paşa ne tuhaf saygısızlık edip Viyana sevdasına düşmüş? Allah kolaylık versin, lâkin önceden söylemiş olsaydı izin vermezdim." demiştir.
- Sadrazam, Viyana önlerine gelse de kuşatma için hazırlıklı değildir. Velhasıl fetih müyesser olmaz. Osmanlı ordusu Belgrad'a kadar geri çekilmek zorunda kalır.
- Büyük kumandanlardan Kara Mustafa Paşa, Kanuni Sultan Süleyman Han'ın fethetmek istediği Viyana kapılarını, kendisi açmak istemişti. Ancak muvaffak olamadı. İtaatsizliğinin ve kibrinin bedelini, canıyla ödemiştir...

ARALIK'TA BAŞKA NE OLDU?

5 Aralık 1755: Nûruosmaniye Camii ibadete açıldı.

7 Aralık 1941: Japonya'nın ABD'ye Pearl Harbour baskını

9 Aralık 1877: Gazi Osman Paşa'nın Plevne Müdafaası

24 Aralık 1638: Sultan Dördüncü Murad'ın Bağdat'ı fethi

BULGAR ORDUSU

120 BİN

kişidir

40 BİN

kişilik takviye birlik
Sırp ordusu

24 ADET

altı topluk
bataryası

12 ADET

hafif topçu
bataryası

14 ADET

obüs
bataryasına
sahiptir

23 UÇAK

ile birkaç balonu
vardır

288 ADET

piyade taburu ile
kuşatmaya
katılmıştır

ATEŞ HATTINDA 155 GÜN

EDİRNE MÜDAFAASI

“

Şükrü Paşa, kendisinden üstün Bulgar ve Sırp ordusuna karşı, Edirne'yi yaklaşık altı ay boyunca savunmuştur. Zorlu şartlara rağmen şehri teslim etmeyi asla kabul etmemiş, son âna kadar direnişi sürdürmüştür...

ŞÜKRÜ PAŞA'NIN BİRLİKLERİ

Edirne Müstahkem Mevki birlikleri, 1.111 subay, diğerleri er olmak üzere 60.139 kişidir.

Edirne Müstahkem Mevkii Komutanlığı, 10. Piyade Tümeni, 4. Nişancı Alayı ve 12. Süvari Alayı ile Babaeski, Edirne ve Gümülcine Redif Tümenlerinden kuruludur.

30 adet savunma tabyası vardır. Şükrü Paşa, kuşatmayı Hıdırlık tabyasından idare etmiştir.

Müstahkem Mevkii Komutanlığı'na bağlı 5 çakılı topçu alayı, 1 ağır obüs taburu, 1 ağır topçu taburu, 5 adet dörder tüfekli ağır makineli tüfek bölüğü, 5 bölüklü istihkâm taburu, 1 itfaiye bölüğü, 1 muhabere bölüğü, telsiz-telgraf müfrezesi, cephane depo müfrezesi ve 1 inşaat taburu vardır.

Kalenin Tahkimatı

Tahkimatin çoğu 93 Harbi'nden sonra yapılmıştır.

Şehrin 25 km çevresinde müdafaa mevzileri oluşturuldu.

Edirne Kalesi'nin ana tahkimat hattının duvarları 3,5 metre yüksekliğinde ve 6-7 metre kalınlığındadır.

Ana hattın 1-4 km gerisinde ikinci bir hat daha vardır.

Mevzilerin önüne 4-6 sıra aralıksız uzanan dikenli teller çekilir.

Kalelerin etrafına 4 metre derinliğinde, 4-5 metre genişliğinde hendekler kazılır.

KAYIPLAR

Bulgar ordusu, yaklaşık

17 BİN

zayıat vermiştir. Ordudaki Sırp zayıatı da bir o kadardır

Osmanlı birliklerinin toplam zayıatı

13 BİN

kişidir

28.500

Osmanlı askeri esir düşmüştür

EVLİLİK KOLAYLAŞTIRILMALI

Osmanlı tarih kaynaklarından, bir bakıma dönemin mahkeme kayıtları sayılan Şeriye Sicillerinde evlilikle alâkalı âdetlere dair çeşitli örnekler vardır. 1866 tarihli bir Şeriye Sicilindeki ilânda, düğünlerde yapılması yasak şeyler ve düğün harcamaları hakkında çeşitli bilgiler yazılmıştır. Evliliğin dinî yönü, evlilik ve mehirde denklik hususlarına dikkat edilmesi, kötü âdetlerin yapılmaması gibi mevzulara dikkat çekildiği ilânnâmenin giriş kısmından bir bölüm:

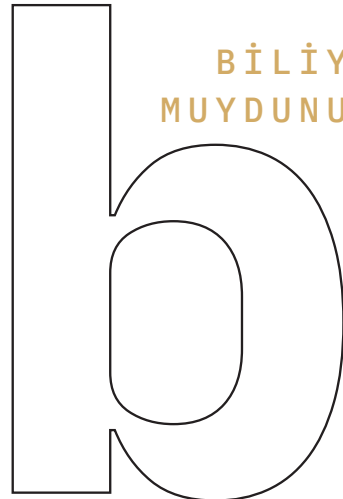
“İnsanlığın en önemli ihtiyaçlarından olan evliliğin kolaylaştırılması hakkında dinin hükümleri açıktır. Buna göre birbirine denk olan iki taraf arasında bir mehir tespit edilerek evlilik akdi yapılır. Bu mehrin bir kısmı sonradan verilen mehir (mehr-i müeccel) olup bir kısmı da peşin verilen mehir (mehr-i muaccel) ismiyle anılır. Peşin mehrin miktarının 10 dirhem gümüşe denk olması uygundur.

“Ancak son zamanlarda evlilik konusunda yeni âdetler icat olunup evlilik zorlaştırılmakta, israf artmakta, fakirlerin bir kısmı evlenememekte, evlenenler de birçok borcun altında ezilmektedir. Bu yüzden, evleneceklerin dört sınıfa taksim edilmesi ve bu sınıfların kudretine göre yapılacak masraf ve alınacak eşyanın tespit edilmesi, ayrıca bazı kötü âdetlerin de yasaklanması gerekli görülmüş, bu hususlara uymayanların cezalandırılacağı beyan olunmuştur...”

İlânnâmenin sonunda, bu hükümlere uymayanlara verilecek cezalar yazılmış, evliliğin teşvik edilip nüfusun çoğalması, fakirlere evlilik konusunda köy ve mahalle halkının yardım etmesi istenmiştir. Böylelikle herkesin, imkânı ölçüsünde harcama yapması sağlanmaya çalışılmıştır.

H. Ebûbekir'in (r.a.) büyük kızı ve H. Âişe'nin (r.anhâ) ablası olan H. Esmâ'nın (r.anhâ) ilk Müslümanların 18'incisi olduğunu; babası H. Ebûbekir'in (r.a.), Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) ile hicret yolculuğuna çıkarken, onlara hazırladığı erzakın ağzını bağlayacak ip bulamayınca, babası kızına kuşağını ikiye bölmesini, biriyle sofranın ağzını, diğeriyle de kırbanın ağzını bağlamasını söylediğinden, H. Esmâ'ya, Efendimiz (s.a.v.) tarafından iki kuşaklı manasında "Zâtu'n-nitâkayn" denildiğini...

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

SÖZLERİN ASILLARI

"GURKUN CÜCÜĞÜ GÜZÜN SAYILIR."

Bir işin, durumun ne kadar doğru veya verimli olduğu ilk başta anlaşılabilir; akıbetin zamanla ortaya çıkacağı manasındadır. Kuluçkaya yatmış tavuğa "gurk" denir. "Cücük" ise civciv manasına kullanılan bir tabirdir. Yani, ilkbaharda yumurtadan çıkan civcivlerin bir kısmı küçücükken ölebilir, sadece bir kısmı sonbahara yetişir; bir kuluçka tavuğunun ne kadar verimli olduğu da o zaman anlaşılır, manasındadır.

SELMAN-I FARİSÎ'NİN (R.A.) TEVAZUU

Bir adam, atı için bir miktar yem satın aldı. O vakit Medâin valisi bulunan Selman-ı Farisî (radiyallâhü anh) Hazretleri'ni tanımayıp ona: "Ey Farşlı, gel de şunu taşı." dedi. Hazret-i Selman çuvalı yüklenip onu takip etti. İnsanlar, Hazret-i Selman'ı (radiyallâhü anh) gördükçe selam veriyorlardı. Adam, onlara: "Bu zat kimdir?" diye sorunca, "Selman-ı Farisî'dir." dediler. Adam hemen özür dileyerek: "Efendim, vallahi sizi tanıyamadım, çuvalı bana veriniz." dedi. Lâkin Selman (radiyallâhü anh) şöyle buyurdu: "Hayır, ben bu yaptığımın üç türlü hayır kazanacağımı umuyorum. Birincisi, kibirden kurtulmuş oluyorum. İkincisi, bir Müslümanın ihtiyacını karşılamakta ona yardımcı oluyorum. Üçüncüsü, eğer senin dediğin şeyi yapmamış olsam, sen onu benden daha zayıf kimseye taşıtacıktın. Ben, o zayıfı korumuş oluyorum." (Fazilet Takvimi)

HARUN REŞİD'İN VEZİRİNDEN NASİHAT

Abbasî Halifesi Harun Reşid'in meşhur veziri Yahya bin Halid Bermekî'nin, oğluna nasihatleri:

- İşittiklerinizin en güzelini yazınız.
- Yazdıklarınızın en güzelini ezberleyiniz.
- Ezberlediklerinizin en güzelini söyleyiniz.
- Her şeyden biraz öğreniniz.
- Zira kim bir şeyi bilmezse ona düşman olur.

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

ARKASINDA NAM BIRAKANLAR

Padişah hayatlarının bile lâyıkıyla bilinmediği tarihimizde, nice kahraman paşalar vardır.

Nice zaferler, savunmalar, onların ismiyle beraber anılır.

Onlardan birini, Gazi Edhem

Paşa'yı uğurluyoruz cenaze alayı ile... Paşaya son vazifemizi

yaparken onu hayırla yâd ediyoruz. Nasıl etmeyelim

ki... Plevne Müdafaası'nın

Gazi Osman Paşa'dan sonra gelen ismi idi. 1897 Osmanlı-

Yunan Savaşı başlayınca,

ondan daha kıdemlileri

varken başkumandanlığa

getirildi. Dömeke Meydan

Muharebesi'nde Yunanlıları

bozguna uğrattı. Alman

kurmaylarının "Altı ayda geçilemez!" diye rapor ettikleri

Termopil Geçidi'ni 24 saatte

aşarak Atina'ya doğru ilerledi.

Sadakat ve cesaretinden dolayı

"Gazi" unvanına lâyık görüldü

ve İkinci Abdülhamid Han'ın

bir ihsanı olarak kendisine

murassa imtiyaz nişanı verildi.

Akabinde Harbiye Nazırlığı'na

(Genel Kurmay Başkanlığı)

getirildi fakat ömrü vefa etmedi.

17 Aralık 1909'da Mısır'da

vefat etti. Hem Kahire'de hem

İstanbul'da cenaze merasimi

düzenlenerek, Eyüp Sultan'a

defnedildi.

MEHMED
BAĞ

اسم من مستحبه

HATTAT
HİLMİ KARASAKAL

İsimden Müsemmaya

Bir İçecek

ÇAY چای

Güzel ülkemizde hemen her hanede, hemen her işyerinde demlenen ve günlük muhabbete katık edilen çayı tarife ne hacet. O; sevince ve kedere, düğüne ve taziyeye, mizaha ve ciddiyete, söze ve sükûta şahit ettiğimiz bir yol arkadaşı değil mi?

Çay yaprağına mana veren ilk millet, Çinliler. Cümle cihan o uzak kıtanın kısa boylu, çekik gözlü âdemleri vasıtasıyla tanımış çayı. Onu derip toplayan, yaş iken kurutan, kuru iken kaynatan Çinliler, büyük bir coğrafyada yaşıyor. Türlü türlü lehçesi, çeşit çeşit söylenişi var Çincenin.

Çin'in Fui-Ken bölgesinde yaşayan halk, Amoy lehçesinde tekellüm eder. Burada çaya "t'e" derler. Mandarin lehçesinde konuşan Çinliler ise çaya "ç'a" derler. Avrupa'nın Çin ile ticareti, deniz yoluyla olduğu için Avrupalılar, Amoyca konuşan Çinlilerden öğrendi çayı. Hâliyle "te" sesi, cümle garp illerinin sesine büründü. Bugün Batı'da çay için "tea" şeklinde bir ses çıkarmak yeterli. Hemen tüm Avrupa, çayı bu isimle anıyor.

Doğunun milletleri ise Çin ile kara yolu üzerinden ticaret yaptı. Onlar da Mandarince

konuşan Çinlilerle oturup kalktı. Mandarincenin "ça" sesi baştan başa tüm doğu milletlerine "çay" diye geçti. Batı'nın tea, doğunun chai, dediği şey, Çincenin ses renginden türemiştir.

Uzak Doğu'nun suda kaynatıp içtiği şuncacık bitkiyi, bütün âleme salan şey, ticaretti. Ticaret sofrasında çağıldayan muhabbeti; sofrası, diyar diyar, hane hane taşıdı insanlar. Bugün hâlâ tüm dünyada her millettten türlü ferdi bir sofrada, bir lezzette buluşturuyor çay.

O ki çayımız ihlasla demlensin, ona eşlik eden muhabbet, rızaya vesile olsun inşallah.

Bir Bölge

MEZOPOTAMYA

مَرْوُوتَا مِيَا

Şu acib dünyanın bağrında türlü nehirler akadurur. Lâkin Fırat ile Dicle bir başkadır. Onların taştan taşa vura vura, dağları yara yara akışı, koca bir diyara alem olmuştur. Fırat ile Dicle'nin ortasında kalan topraklara Mezopotamya denir.

Mezopotamya kelimesi eski Yunancada bir terkiptir. Bu dilde “orta” manasına gelen “mesos” ile nehir manasına gelen “potam” birleşmiş ve “mezopotam” oluşmuştur. Sona gelen “ya” eki ise bir toprağı, yurt hâline getirmeye mahsus ektir. İngilizcede bir şeyin sonuna “land” , doğu dillerinde ise “istan” koyulduğunda orası bir ülke gibi olur. “Ya” eki de böyledir.

Hâsılı Mezopotamya, “Nehir Arası Diyarı” demektir. Lâkin bu topraklarda hiçbir zaman bu isimle, müstakil bir devlet kurulmamıştır. Tarihin

her döneminde bu iki nehrin arasında türlü millet, türlü halk, türlü inanç bir arada yaşamıştır. Bu toprakların tamamına birden hâkim olan devletler ve hanedanlar gelmiştir lâkin hiçbir vakit tek bir milletin yurdu olmamıştır Fırat ile Dicle'nin arası.

Orada barış ve savaş, saadet ve zulmet, esenlik ve kargaşa, hicret ve sıla, ehl-i küfür ve ehl-i iman her daim bir arada olmuştur. İnsanı insanla mücâhede etmeye ve nihayet bir arada yaşamaya icbar eden bu topraklar, pek çok kaynağa göre “medeniyetin beşiği”dir.

Orada insan insanın imtihanı, insan insanın yurdu, insan insanın yolculuğu, insan insanın tekâmülüdür. Böyle bakarsak tüm küre-i arzın küçük bir timsalidir Mezopotamya. Ve orada hâlâ her gün koca bir cihan tarihinin özeti yaşanadurur.

Bir Mekân

GAR غَار

Bilindiği üzere gar, tren yahut otobüs gibi toplu taşıma araçlarının istasyonlarına denir. Fransızca “korumak, muhafaza etmek” manasına gelen “gare” fiilinden gelen gar, tren ve otobüslerin güvenli alanıdır.

Korunmayı ve güvenliği ilân eden “gar”, bugün kullandığımız pek çok kelimenin de anlam kökünde yer alır. Bir şeyleri koruyup kollamayı taahhüt eden garanti, kıyafetleri koruyan gardrop, mahkûmları muhafaza eden gardiyan, atık suları saklayan rögar, şehri ve halkı koruyan garnizon, bireysel koruma görevlisi olan badigard, hatta sofrayı ve yemeği güçlendiren garnitür... Bunların hepsi gar ile yakın akrabadır.

Yeri gelmişken belirtmek isteriz ki gar sözcüğünün bizce en ilginç kullanımlarından biri

Kütahya otobüs terminalindedir. Kütahyalılar bu terminale “Çinigar” diye isim vermiştir. Ki bu isim pek hoştur. Başka bir hoşluk ise Muğla Dalaman'daki gar binasındadır. Abbas Hilmi Paşa'nın Dalaman'a inşa ettirdiği garın hikâyesini biz burada anlatmayalım da okuyuculara bir merak tohumu düşsün. Belki bilenler vardır, bilmeyenlere anlatıverir. Sohbet olur, muhabbet olur.

